

2026-09-24
Dnr: 063/2026

Arbetsmarknadsdepartementet

Remissvar över SOU 2026:23 *Tolkavgift och förbud mot barntolkning*

Sveriges Dövas Riksförbunds yttrande

Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) är dövas nationella intresseorganisation och företrädar döva och teckenspråkiga i Sverige och arbetar för att döva ska kunna leva och verka på lika villkor som andra, med full tillgång till sitt språk, information, utbildning, arbete, kultur och samhällsliv. SDR företrädar genom sina medlemsföreningar döva och teckenspråkiga över hela landet och verkar för att stärka svenskt teckenspråks ställning i samhället. Förbundet arbetar för att undanröja hinder för delaktighet och för att säkerställa att döva ges möjlighet att utöva sina rättigheter på samma villkor som den hörande majoritetsbefolkningen. Mot bakgrund av förbundets samlade erfarenheter av dövas livsvillkor lämnar SDR följande synpunkter på betänkandet *Tolkavgift och förbud mot barntolkning*.

Sammanfattning

Sveriges Dövas Riksförbund tillstyrker utredningens förslag att teckenspråkstolkning, dövblindtolkning och skrivtolkning inte ska omfattas av den föreslagna tolkavgiften. SDR tillstyrker även förslaget om förbud mot användning av barn som tolk. SDR anser samtidigt att betänkandet endast i begränsad omfattning analyserar konsekvenserna för döva, dövblinda och andra teckenspråkiga. Även om teckenspråkstolkning undantas från avgiftssystemet saknas en djupare analys av teckenspråkstolkningens särskilda funktion och betydelse för dövas möjligheter att utöva sina rättigheter och delta i samhällslivet på lika villkor.

För personer som talar svenskt teckenspråk handlar frågan om tolkning ytterst om rätten till språk, information och kommunikation. Teckenspråkstolkning är inte ett stöd i traditionell mening utan ett verktyg för att säkerställa att döva ges samma möjligheter som hörande att kommunicera med myndigheter, utbildningsväsendet, hälso- och sjukvården, delta i fritidsaktiviteter, arbetsgivare och andra samhällsaktörer. SDR saknar särskilt resonemang kring döva nyanländas situation, döva teckenspråkstolkars betydelse inom tolkområdet samt döva barns rätt till direkt och tillgänglig kommunikation.

Övergripande synpunkter

Kommenterad [SS1]: Kanske inte relevant här men att kunna delta i fritidsaktiviteter är också en viktig del tänker jag

Utredningen saknar ett tydligt döv- och teckenspråksperspektiv. SDR konstaterar att utredningen huvudsakligen utgår från situationer där tolkning används för att överbrygga språkbarriärer mellan talade språk. För personer som använder svenskt teckenspråk ser förutsättningarna annorlunda ut. För döva handlar tolkning inte primärt om att kompensera för bristande kunskaper i svenska. Teckenspråkstolkning möjliggör kommunikation mellan personer som talar svenskt teckenspråk och talad svenska och skapar förutsättningar för döva att tala svenskt teckenspråk i kontakt med ett samhälle som i huvudsak är organiserat utifrån talad svenska.

När tillgången till teckenspråkstolkning begränsas påverkas därför inte enbart kommunikationen. Möjligheten att förstå information, fatta informerade beslut, tillvarata sina intressen och delta i samhällslivet på lika villkor påverkas också. Frågan är därmed nära kopplad till grundläggande principer om rättssäkerhet, jämlikhet och demokratiskt deltagande. SDR hade därför önskat att utredningen tydligare analyserade vilka konsekvenser brister i tillgången till teckenspråkstolkning får för enskilda individer och för samhällets skyldighet att säkerställa likvärdiga villkor för alla medborgare.

Synpunkter på förslaget om tolkavgift

SDR välkomnar att teckenspråkstolkning, dövblindtolkning och skrivtolkning undantas från den föreslagna avgiften. Om dessa tjänster hade omfattats av avgiftssystemet skulle personer som talar svenskt teckenspråk riskera att behöva betala för att få tillgång till information och kommunikation som hörande personer får utan motsvarande kostnader. Ett sådant system hade inneburit en uppenbar risk för ojämlika villkor. SDR delar därför utredningens bedömning att teckenspråkstolkning måste behandlas annorlunda än den tolkning som omfattas av förslaget.

SDR saknar en analys av döva nyanländas situation. Många döva nyanlända har erfarenheter som skiljer sig från såväl hörande nyanländas som från döva personer som vuxit upp i Sverige. Vissa har haft begränsad tillgång till utbildning. Andra har levt i samhällen där nationella teckenspråk inte erkänts eller där döva i praktiken varit utestängda från stora delar av utbildningssystemet. När dessa personer möter svenska myndigheter, utbildningsinstitutioner och samhällsfunktioner uppstår ofta komplexa kommunikationssituationer som ställer höga krav på kvalificerad tolkning och språkkompetens.

I vissa fall krävs flera tolkningsled eller samverkan mellan olika tolkningskompetenser för att kommunikationen ska fungera. Trots detta analyseras gruppen endast mycket översiktligt i betänkandet. SDR anser att konsekvenserna för döva nyanlända hade behövt belysas mer ingående eftersom gruppen riskerar att hamna mellan olika system och ansvarsområden.

Kommenterad [HL2]: Kanske bra tydliggöra svenskt teckenspråk och talad svenska.

Kommenterad [TA3R2]: tack

Synpunkter på förbud mot barntolkning

SDR delar utredningens bedömning att barn inte ska användas som tolkar. Ansvar för kommunikation i kontakter med myndigheter, vård, socialtjänst eller andra samhällsfunktioner ska inte vila på barn. Den typen av situationer kan innehålla komplex information och ställa krav på opartiskhet, korrekt återgivning och förståelse för sammanhang som inte rimligen kan läggas på ett barn. Förslaget stärker både barnets rättigheter och rättssäkerheten för den enskilde.

Dövrörelsens erfarenheter

Frågan har en särskild betydelse inom dövsamhället. Många barn till döva föräldrar har historiskt fått ta ett omfattande ansvar för kommunikationen mellan sina föräldrar och det omgivande samhället. Det har inte sällan handlat om myndighetsärenden, vårdbesök, ekonomiska frågor eller andra situationer där barn hamnat i roller som de inte borde ha behövt bära.

SDR vill särskilt understryka vikten av att barn inte används som tolkar i situationer som rör myndighetskontakter, vård, sociala frågor, ekonomi eller andra komplexa och integritetskänsliga ärenden. Barn ska aldrig behöva förmedla känsliga myndighetsbeslut, sociala utredningar eller besked om sjukdom och behandling mellan sina föräldrar och samhällets institutioner.

Att barn får axla ett sådant ansvar innebär en risk för att barnets rättigheter, integritet och utveckling påverkas negativt. CODA-barn (Children of Deaf Adults) ska, liksom alla andra barn, ges möjlighet att vara just barn och inte behöva bära ansvar för kommunikation som samhället har ett ansvar att tillgodose genom professionella och tillgängliga lösningar.

Även om tillgången till professionell teckenspråkstolkning har förbättrats över tid lever dessa erfarenheter fortfarande kvar inom dövrörelsen. Utredningens förslag utgör därför en viktig markering av att ansvaret för tillgängliga samtal vilar på samhällets aktörer och inte på barnet.

Döva barns rätt till direkt kommunikation

SDR vill samtidigt lyfta en aspekt som endast indirekt behandlas i betänkandet, nämligen döva barns egen rätt till språk och information. Ett dövt barn måste få information direkt på ett språk som barnet förstår. Delaktighet och självbestämmande förutsätter att barnet ges möjlighet att ta emot information utan att den filtreras genom andra personer. SDR vill även uppmärksamma den omvända situationen, där hörande föräldrar i praktiken tvingas agera tolkar åt sina döva barn eftersom samhällets kommunikation inte är tillgänglig på svenskt teckenspråk. Även om detta inte formellt utgör barntolkning innebär det att ansvaret för att göra information tillgänglig ofta läggs på familjen i stället för på den offentliga verksamhet som ansvarar för kommunikationen. Hörande föräldrar får då förklara, återge och tolka information från skola, vård, myndigheter och andra samhällsaktörer till sina döva barn.

Kommenterad [SS4]: Rubriken kanske skulle kunna vara en underrubrik till Synpunkter på förbud mot barntolkning

SDR menar att detta väcker viktiga frågor om rättssäkerhet och likvärdig tillgång till information. Hur kan en myndighet, skola eller vårdgivare säkerställa att vårdnadshavarens kunskaper i svenskt teckenspråk är tillräckliga för att korrekt och fullständigt återge informationen? Döva barns tillgång till samhällsinformation får inte vara beroende av föräldrarnas språkliga kompetens. Dövrörelsen känner dessutom igen situationer där information, medvetet eller omedvetet, filtreras på vägen mellan samhällsaktören och barnet. Det kan innebära att delar av informationen utelämnas, förenklas eller omtolkas. Konsekvensen blir att det döva barnet inte får samma tillgång till information som ett hörande barn skulle ha fått i motsvarande situation. Detta riskerar att påverka barnets delaktighet, självbestämmande och möjlighet att fatta informerade beslut om frågor som rör det egna livet. Ett dövt barn bör, på samma sätt som ett hörande barn, kunna få information direkt från samhället på ett språk som barnet fullt ut förstår.

Anhörigtolkning, integritet och självbestämmande

SDR delar utredningens bedömning att professionella tolkar som huvudregel ska användas när tolkning krävs. När anhöriga används som tolkar uppstår frågor om integritet, självständighet och rättssäkerhet. Den enskilde måste kunna lita på att information förmedlas korrekt, fullständigt och utan påverkan från personliga relationer. För döva handlar professionell teckenspråkstolkning därför inte endast om praktisk kommunikation. Den utgör även en viktig förutsättning för att individen själv ska kunna föra sin talan, fatta egna beslut och hantera personliga frågor utan beroende av familjemedlemmar eller närstående.

Avslutande synpunkter

Sveriges Dövas Riksförbund tillstyrker utredningens förslag att teckenspråkstolkning, dövblindtolkning och skrivtolkning undantas från den föreslagna tolkavgiften samt förslaget om förbud mot barntolkning. SDR bedömer samtidigt att betänkandet endast i begränsad omfattning analyserar de särskilda förutsättningar som gäller för döva, dövblinda och andra teckenspråkiga. Ett tydligare döv- och teckenspråksperspektiv hade stärkt såväl konsekvensanalyserna som de övergripande resonemangen. För SDR handlar frågorna i betänkandet ytterst om rätten till språk, information, självbestämmande och delaktighet. Tillgång till professionell teckenspråkstolkning är inte en särskild förmån utan en förutsättning för att personer som använder svenskt teckenspråk ska kunna utöva sina rättigheter på lika villkor som den hörande majoritetsbefolkningen. SDR uppmanar därför regeringen att i det fortsatta lagstiftningsarbetet stärka rättighetsperspektivet och särskilt beakta tillgången till professionell teckenspråkstolkning, döva teckenspråkstolkars roll, döva nyanländas situation samt döva barns rätt till direkt och tillgänglig kommunikation.

Sveriges Dövas Riksförbund

Hedvig Ledung

Förbundsordförande